

کنترل سنجاب‌ها همواره می‌بایست در طول سال صورت گیرد. با این حال روش کنترل بستگی به نوع سنجاب، یعنی درختی یا زمینی بودن آن دارد و در هر زمان سال با متفاوت می‌باشد. در اینجا ابتدا به روش‌های کنترل سنجاب‌های درختی که باغات سنتی قزوین را تحت تاثیر قرار داده‌اند پرداخته می‌شود. سپس به روش‌های کنترل سنجاب‌های زمینی نیز پرداخته می‌شود.

روش‌های کنترل سنجاب

الف) کنترل سنجاب‌های درختی

سنجاب‌های درختی که در باغات سنتی بادام قزوین از این نوع می‌باشند با روش‌های مختلف از جمله تله‌گذاری، برهم زدن لانه، شکار کردن و کنترل بیولوژیکی کنترل می‌شوند.

۱- **تله‌گذاری:** تله‌گذاری روش موثری برای کنترل سنجاب‌های درختی می‌باشد و اگر به طور مناسبی اجرا شود می‌تواند حداقل ۹۰ درصد سنجاب‌های باغ را کنترل کند. این روش به ویژه در پاییز که سنجاب‌ها غذای کافی در دسترس ندارند و به سمت غذا در داخل تله‌ها می‌روند بسیار موثر می‌باشد. بنابراین در بهار و به ویژه تابستان که مواد غذایی کافی در دسترس هستند این روش تاثیر چندانی ندارد. در این روش در داخل تله‌ها از غذاهای مورد علاقه سنجاب‌ها مانند ذرت، بادام زمینی و ... استفاده می‌شود و سنجاب‌ها با ورود به داخل تله‌ها گیر می‌افتند.

دو نوع تله وجود دارد. تله‌های قفس زنده‌گیری و تله‌های کشنده فوری. تله‌های قفس نیاز به طعمه‌گذاری دارند و سنجاب‌های خاکستری را زنده می‌گیرند که باید کشته شوند. تله فنی برای از بین بردن فوری ساخته شده است و بیشتر انواع تله فنی نیازی به طعمه‌گذاری ندارند. باید دقت داشت که از تله‌های مورد تایید استفاده شود که خطرات برای سایر موجودات و انسان نداشته باشند. همچنین بدون آموزش کافی از تله استفاده نشود. چرا که ممکن است به شما آسیب برسد. در جاهایی نزدیک ساختمان‌ها و جاهای پر تردد که امکان استفاده از روش‌های طعمه‌گذاری و شلیک وجود ندارد این روش قابل استفاده است. به منظور موفقیت تله‌ها باید در مسیری قرار گیرند که احتمال عبور و مرور سنجاب‌ها بیشتر است. برای مثال در جاهای تنگ و باریک بین

روش‌های کنترل سنجاب‌ها در باغات

PTMP/SK/R&D/A/Squirrel02/25112021

شاخه‌ها که احتمال حرکت سنجاب‌ها بیشتر است. تله‌ها باید در درختان در یک جای مسطح و تراز قرار گیرند. باید دقت داشت بازدید از تله‌ها به صورت روزانه انجام شود.

انواع تله‌ها: تله‌ها انواع مختلفی دارند. تله‌های لوله‌ای بسیار موثر هستند. جنس آن‌ها فولادی است و طول آن‌ها حدود ۴۰ تا ۵۰ سانتی‌متر و قطر آن‌ها نیز حدود ۱۳ سانتی‌متر است و برای کشتن سنجاب‌های خاکستری یا درختی بسیار مناسب هستند. این تله‌ها می‌توانند هم با طعمه مسموم بکار روند هم بدون طعمه. چرا که این تله‌ها برای سنجاب‌ها جذابیت دارند و آن‌ها دوست دارند از داخل لوله‌ها عبور و مرور کنند یا در آن‌ها پنهان شوند. به محض اینکه سنجاب به وسط لوله می‌رسد، فنر عمل کرده و با رها شدن اهرم در داخل تله گیر کرده و کشته می‌شود.

شکل ۱- تله گذاری برای سنجاب در باغات

البته در مناطقی که به دلیل وجود سایر حیوانات به جز سنجاب‌ها (گونه‌های غیر هدف)، امکان استفاده از تله‌های کشنده وجود ندارد از تله‌های زنده‌گیر استفاده می‌شود و گونه‌های غیر هدف بعد از اسیر شدن آزاد می‌شوند. سنجاب‌های درختی دستگیر شده باید کشته شوند و رها کردن آن‌ها در باغات جرم محسوب می‌شود. لذا باید بعد از دستگیری با تفنگ بادی اقدام به کشتن آن‌ها کرد.

روش‌های کنترل سنجاب‌ها در باغات

PTMP/SK/R&D/A/ Squirrel02 /25112021

تعاونی پترو تمدن مهام پارس

۲- برهم زدن لانه و شلیک: در زمستان که سنجاب‌های درختی فعالیت چندانی ندارند روش برهم زدن لانه، روش موثری برای کنترل سنجاب‌های خاکستری (درختی) می‌باشد. این روش در زمستان که درختان فاقد برگ هستند و لانه سنجاب‌های خاکستری به راحتی دیده می‌شوند کارایی دارد. در این روش با استفاده از لوله‌ها یا چوب‌های بلند اقدام به هل دادن و برهم زدن لانه سنجاب‌ها می‌کنند. سپس شخص دیگری با نشانه‌گیری سریع توسط تفنگ بادی به سمت سنجاب، اقدام به شلیک و کشتن سنجاب‌های در حال فرار می‌کند. عیب این روش این است که تعداد کمی سنجاب قابل کنترل است و وقت‌گیر است. باید دقت داشت لاشه سنجاب‌های مرده سریعاً جمع‌آوری و از بین برود. زیرا لاشه آن‌ها برای حیوانات غیرهدف خطرناک و سبب آسیب و مسمومیت آن‌ها می‌شود.

۳- کنترل بیولوژیکی: در روش کنترل بیولوژیکی با رهاسازی پرنده‌هایی مانند عقاب و شاهین اقدام به شکار سنجاب می‌کنند. در این روش معمولاً باغداران ستون‌های بلندی را به عنوان نشیمنگاه برای پرنده‌های شکارگر قرار می‌دهند و صید سنجاب‌ها توسط این پرنده‌ها صورت می‌گیرد.

ب) کنترل سنجاب‌های زمینی

اگرچه این سنجاب‌ها مشکل باغات سنتی قزوین نیستند اما ذکر روش‌های کنترل این‌ها نیز می‌تواند جالب توجه باشد و در صورت مشاهده این سنجاب‌ها میتوان از روش‌های اشاره شده در زیر برای کنترل استفاده کرد.

۱- روش طعمه گذاری: بهترین روش کنترل سنجاب‌های زمینی، طعمه گذاری یا استفاده از دانه‌های آغشته به سموم بعد از خشک شدن پوشش گیاهی یعنی در تابستان است. فسفید روی گرانوله یک ماده سمی قوی با بوی تند است که سبب کنترل سریع می‌شود. از مواد ضدانعقاد خون مانند کلروفاسینون، دی فاسینون نیز میتوان به عنوان طعمه استفاده کرد که خطرات کمتری دارند و حیوانات غیرهدف را کمتر تحت تاثیر قرار می‌دهند. مواد ضدانعقاد خون از تشکیل ویتامین K در کبد جلوگیری می‌کنند. لذا خون قادر به لخته شدن نیست. جانور یک هفته تا ده روز بعد از تغذیه می‌میرد.

با این حال در مقایسه با مواد ضدانعقاد خون به فسفید روی کمتری نیاز است و لذا هزینه کمتری نیاز است. این طعمه‌ها را می‌توان در اطراف دهانه سوراخ لانه سنجاب‌ها قرار داد یا اینکه در محدوده وسیعی پخش کرد. البته میتوان محصولاتی مانند کلم پیچ را با فسفید روی آغشته کرد و به عنوان طعمه مسموم استفاده کرد.

روش‌های کنترل سنجاب‌ها در باغات

PTMP/SK/R&D/A/ Squirrel02 /25112021

تعاونی پترو تمدن مهام پارس

فسفید روی با ورود به معده سنجاب، با اسید معده واکنش می‌دهد و تولید گاز فسفین می‌کند که بسیار کشنده می‌باشد و سبب می‌شود اکسیژن به سنجاب نرسد و از بین برود. البته در باغ بادام استفاده از طعمه بسیار دشوار است. چرا که سنجاب‌ها علاقه خاصی به بادام دارند و معمولا بین طعمه و بادام، معمولا بادام را ترجیح می‌دهند. طعمه‌ها را می‌توان در درون محفظه‌های مخصوص قرار داد. این محفظه‌ها باید نزدیک سوراخ‌های فعال با فواصل ۶ تا ۳۰ متری قرار گیرند. سنجاب‌های زمینی که دنبال غذا می‌گردند وارد این محفظه‌ها می‌شوند. نمونه‌ای از این ظروف مشاهده می‌شود.

این محفظه‌ها برای سنجاب‌های زمینی تعبیه شده‌اند و گونه‌های غیرهدف وارد آن‌ها نمی‌شوند. طعمه‌های سمی مثل بادام زمینی مسموم شده با فسفید روی را در این ظروف خشک می‌مانند و با باران از بین نمی‌روند. باید هفته‌ای یک یا دو بار این محفظه‌ها کنترل شوند تا در صورت خورده شدن طعمه‌ها، یا خراب شدن یا بیرون پرت شدن طعمه‌ها آن‌ها مجدد جایگزین شوند.

۲- روش تدخین: روش طعمه‌گذاری در بهار خیلی موثر نیست. چرا که در این زمان سنجاب‌ها جوان هستند و رژیم غذایی آن‌ها تقریبا از گیاهان تازه‌ای است که در دسترس آن‌ها می‌باشند. لذا در بهار روش تدخین بهترین روش است. در این زمان سنجاب‌های زمینی در حال زاد و ولد هستند و بچه‌های آن‌ها داخل تونل‌های زیرزمینی هستند. خاک هم در این زمان مرطوب است لذا مواد تدخینی مثل فسفید آلومینیوم (به شکل قرص) کارایی خوبی دارند. فسفید آلومینیوم با رطوبت خاک واکنش می‌دهد و تولید فسفین می‌کند که ترکیبی کشنده است. باید دقت شود که این ترکیب در خانه‌ها یا نزدیک اماکن مسکونی استفاده نشود. همانطور که ذکر شد در تابستان استفاده از طعمه‌های سمی موثرترند. چرا که در تابستان با بزرگ و بالغ شدن سنجاب‌ها رژیم غذایی آن‌ها نیز تغییر کرده و بیشتر به سمت آجیل و بذور تمایل دارند. در این زمان رطوبت خاک کم است، خاک‌ها ترک خورده‌اند و در صورت استفاده از مواد تدخینی، گازها از خاک خارج و کارایی آن‌ها کاهش می‌یابد. لذا تدخین موثر نمی‌باشد. در زمان تدخین یا استفاده از طعمه‌های مسموم، از ورود حیوانات مانند گوسفند به باغ خودداری کرد و آگاهی‌های لازم به باغداران داده شود.

۳- دیسک زدن و غرقاب کردن: این روش، روش موثری برای کنترل سنجاب‌های زمینی هستند. هیچ سوراخ ناشی از سنجاب نباید در باغ باقی بماند. لذا می‌بایست نسبت به تخریب لانه‌ها و سوراخ‌ها اقدام کرد تا از تکثیر مجدد آن‌ها جلوگیری شود. در صورتی که جمعیت سنجاب‌های زیرزمینی زیاد باشد، غرقاب کردن و یخ‌آب زمستانه نیز در کنترل موثر می‌باشد. در این حالت سنجاب‌ها مجبور به فرار می‌شوند و با سگ می‌توان

روش‌های کنترل سنجاب‌ها در باغات

PTMP/SK/R&D/A/ Squirrel02 /25112021

اقدام به شکار آن‌ها کرد. در باغاتی که با آبیاری غرقابی آبیاری می‌شوند جمعیت این سنجاب‌ها پایین‌تر گزارش شده است چرا که در این باغات، سنجاب‌ها از ایجاد سوراخ‌های جدید دلسرد می‌شوند.

منبع

قاسمی، مصطفی؛ قاسمی، شیوا؛ گلمحمدی، مجید. (۱۴۰۰). دستورالعمل فنی مبارزه با سنجاب در باغات بادام. تهران: موسسه تحقیقات علوم باغبانی، پژوهشکده میوه‌های معتدله و سردسیری

تعاونی پترو تمدن مهام پارس

PTMP/SK/R&D/A/ Squirrel02 /25112021

